

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Т.О. Сідорова, Г.Г. Лисак

Розглянуто проблему оцінки фінансової стійкості підприємства та можливості її прогнозування зовнішніми та внутрішніми користувачами за допомогою управлінського аналізу, на підставі якого здійснюється підготовка, прийняття та реалізація управлінських рішень щодо вибору напрямів стабілізації та укріплення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Ключові слова: *стійкість, користувач, баланс, керівник, період, вид.*

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К УПРАВЛЕНЧЕСКОМУ АНАЛИЗУ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Т.А. Сидорова, Г.Г. Лысак

Рассмотрена проблема оценки финансовой устойчивости предприятия и возможности ее прогнозирования внешними и внутренними пользователями с помощью управленческого анализа, на основании которого осуществляется подготовка, принятие и реализация управленческих решений по выбору направлений стабилизации и укрепления финансового состояния субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: *устойчивость, пользователь, баланс, руководитель, период, вид.*

APPROACHES TO FINANCIAL STABILITY MANAGEMENT ANALYSIS OF ENTERPRISES

T. Sidorova, G. Lysak

The problem of assessing the financial stability of the company and the possibility of predicting internal and external users with the help of management analysis, on the basis of which the preparation, adoption and implementation of management decisions on the choice of directions stabilize and strengthen the financial condition of the entities.

The article presents the results of a study of the theoretical foundations of management analysis; classified his views in order to analyze the financial stability of enterprises; A generalization of the definition of financial stability; summarizes the methodological approaches to the diagnosis of financial stability, taking into account the views of management analysis.

The choice of complex evaluation as a priority method for the diagnostics of the financial state stability is substantiated. It conjoins multi-criterial approach and specifics of the enterprise activity.

The findings of the study are formulated and presented.

Keywords: *stability, user, balance, head, period look.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Фінансова стійкість комерційних організацій як одна з ключових характеристик фінансового стану є основою стабільного розвитку й зростання вітчизняної економіки.

Незважаючи на наявність великої кількості різних методів, що дозволяють проводити аналіз і діагностику фінансової стійкості, у цій області досить багато проблем. Застосовувані в даний час абсолютні й відносні показники фінансової стійкості не відповідають вимогам достовірності та, як правило, дозволяють оцінити тільки вже сформовану картину фінансового становища, тоді як в сучасних умовах особливої актуальності набувають методики перспективного аналізу, що дозволяють прогнозувати фінансову стійкість організації з урахуванням впливу на її діяльність зовнішніх і внутрішніх факторів.

З огляду на вищесказане можна стверджувати, що є потреба в розробці ретроспективних і перспективних методик управлінського аналізу фінансової стійкості, що дозволяють усім зацікавленим користувачам проводити якісний аналіз і на його основі приймати своєчасні оптимальні управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управлінського аналізу та проблеми його виділення в окремий науково-практичний напрям розглянуто в працях таких вітчизняних фахівців, як Л.В. Попова, А.Д. Шеремет, М.А. Вахрушина, О.М. Волкова, Н.А. Казакова, Е.А. Маркар'ян, А.Н. Полозова, Н.А. Соколова. У дослідженнях автори розкривають зміст управлінського аналізу, визначають його місце серед економічних наук, дають характеристику методам і аналітичним інструментам його проведення.

Проблеми економічного аналізу в цілому, а також аналізу фінансової стійкості організації зокрема, розглядаються в працях Л.С. Васильєвої, Л.Т. Гіляровського, А.В. Грачова, Л.В. Донцової та ін., у яких розкриваються поняття фінансової стійкості, методики її аналізу та діагностики.

Серед зарубіжних учених, що займалися питаннями комплексної оцінки й прогнозування рівня стійкості фінансового стану організації, у тому числі ймовірності банкрутства, слід виокремити Е. Альтмана, У. Бівера, М. Гольдера, Ж. Депаляна, Ж. Конна, А. Таффлера, Дж. Фулмера та ін.

Аналіз робіт зазначених авторів засвідчив, що серед учених і практиків немає єдності в розумінні змісту управлінського аналізу, його місця в системі управління організацією і розв'язуваних ним задач. Разом із досить глибокою пропрацьованістю проблеми аналізу фінансової стійкості мають місце дискусійність, а в окремих випадках і суперечливість пропонуванних підходів до її оцінки. Потребує подальшого розвитку й понятійний апарат. Також недостатньо розвинена методологія прогнозного аналізу фінансової стійкості організації.

Необхідність удосконалення методичних та аналітичних інструментів аналізу та діагностики фінансової стійкості, а також наявність низки спірних і невіршених питань зумовило вибір теми дослідження, а також його цілей і завдань.

Мета статті. Мета дослідження полягає в узагальненні методик проведення ретроспективного й перспективного управлінського аналізу та діагностики фінансової стійкості підприємств торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У фінансовій стійкості організації, а отже, у своєчасному й повному виконанні зобов'язань, зацікавлені різні суб'єкти економічних відносин: держава, засновники та працівники, постачальники та покупці, кредитори та інвестори.

Досягнення й збереження фінансової стійкості є важливим завданням менеджменту організації протягом її існування з метою забезпечення незалежності від зовнішніх контрагентів, раціонального покриття активів джерелами їх фінансування, а також досягнення стабільної платоспроможності як в короткостроковому, так і довгостроковому періодах. Тому існує необхідність у оперативному діагностуванні й можливості прогнозування фінансової стійкості організації як зовнішніми, так і внутрішніми користувачами. Для цього слугує управлінський аналіз, на основі якого надалі відбувається підготовка, прийняття та реалізація управлінських рішень щодо вибору напрямів стабілізації і зміцнення фінансової стійкості організації.

Незважаючи на наявність великої кількості різних методів, що дозволяють проводити аналіз і діагностику фінансової стійкості, у цій області досить багато проблем. Застосовувані в даний час абсолютні й відносні показники фінансової стійкості не відповідають вимогам достовірності та, як правило, дозволяють оцінити тільки вже сформовану картину фінансового становища. У той час як в сучасних умовах особливої актуальності набувають методики перспективного аналізу, що дозволяють прогнозувати фінансову стійкість організації з урахуванням впливу на її діяльність зовнішніх і внутрішніх факторів.

У зв'язку з вищесказаним можна стверджувати, що є потреба у вивченні й узагальненні ретроспективних і перспективних методик управлінського аналізу фінансової стійкості, що дозволяють усім зацікавленим користувачам проводити якісний аналіз і на його основі приймати своєчасні оптимальні управлінські рішення.

Результати дослідження засвідчили, що управлінський аналіз включає два види аналізу – ретроспективний (оперативний і поточний) і перспективний (короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий), кожен з яких має свої цілі, терміни проведення і користувачів результатів (табл. 1).

Таблиця 1

Види управлінського аналізу

Вид аналізу		Мета	Термін проведення	Особливості	Користувачі результатів
1		2	3	4	5
Ретроспективний	Оперативний	Забезпечення безперервності та ефективності функціонування системи, яка керується	Проводиться після завершення визначеного періоду (до 1 місяця)	Оцінка виконання планових завдань, короткострокових змін в господарських процесах	Керівники всіх рівнів
	Поточний	Об'єктивна оцінка результатів за період	Проводиться після завершення звітного періоду	Найбільш повна та всебічна оцінка та діагностика результатів фінансово-господарської діяльності	Власники, банки, постачальники та покупці, податкові органи, органи місцевого самоуправління, інвестори

Продовження табл. 1

		1	2	3	4	5
Перспективний	Коротко-строковий (від 1 місяця до 1 року)		Прогнозування фінансово-господарської діяльності	Проводиться після завершення господарської операцій або з початком періоду, що прогнозується	Системне дослідження та оцінка факторів зовнішнього середовища та ресурсного потенціалу підприємства	Керівники, власники, інвестори
	Середньо-строковий (1-3 роки)					
	Довгостроковий (стратегічний) (більш 3-х років)		Ідентифікація ринкової позиції та виявлення перспектив розвитку в умовах високої невизначеності ринкового середовища			

Ретроспективний аналіз призначений для оцінки результатів діяльності організації як за звітний період в цілому, так і за більш короткий проміжок часу, рівний, наприклад, одному місяцю або тривалості операційного циклу. Такий аналіз дозволяє визначити тенденції розвитку, оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень.

Поточний ретроспективний аналіз проводиться всіма зацікавленими користувачами на основі даних бухгалтерської звітності, а оперативний управлінський аналіз призначений головним чином для керівників різних рівнів із метою оцінки короткострокових змін у фінансово-господарської діяльності організації.

Перспективний аналіз слугує для визначення майбутніх напрямів розвитку організації на короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий періоди. Він допомагає вирішувати завдання стратегічного управління, забезпечуючи керівників, власників та інвесторів необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень.

Економічний аналіз, у тому числі й управлінський, є засобом для постановки діагнозу організації. Діагностика є висновком за результатами аналізу фінансово-господарської діяльності, тобто аналіз – це процес дослідження, а діагностика – його результат.

Аналіз і діагностика є базою для вибору варіантів прийнятих рішень, тобто існує логічний ланцюжок: «аналіз – діагностика – прийняття рішень». Застосування наукових методів аналізу та діагностики – основа для прийняття оптимальних управлінських рішень із метою забезпечення стабільного фінансового стану організації.

Фінансова стійкість є однією з ключових характеристик фінансового стану і відображає здатність організації здійснювати й розвивати свою діяльність під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. У дослідженні виявлено, що єдиної думки серед учених і фахівців про зміст цього поняття немає. У рамках дослідження були вивчені й систематизовані різні підходи до визначення цієї категорії, у результаті чого нами було запропоновано таке її визначення: фінансова стійкість характеризується структурою активів і джерел їх формування, за якої за рахунок власних і прирівняних до них коштів фінансуються необоротні та найменш ліквідні оборотні активи, необхідні для продовження господарської діяльності, при цьому грошових коштів, утворених їх циклічним поповненням, має бути достатньо для покриття короткострокових зобов'язань відповідно до термінів передбачених договорами та законодавством.

Таким чином, під час визначення фінансової стійкості пропонується враховувати таке:

- фінансову стійкість слід розглядати з погляду збалансованості активів і пасивів, тобто відповідності активів джерелами фінансування;

- фінансова стійкість взаємопов'язана з платоспроможністю, що передбачає достатність грошових коштів для виконання зобов'язань організації не тільки за величиною, а й за термінами;

- визначення фінансової стійкості повинно слугувати основою для розробки способів її оцінки та прогнозування.

З огляду на поділ управлінського аналізу на ретроспективний і перспективний, у дослідженні були запропоновані такі методичні підходи до оцінки та діагностики фінансової стійкості із зазначенням джерел інформації, необхідних для проведення аналізу (табл. 2).

Таблиця 2

**Методичні підходи до оцінки та діагностики фінансової стійкості
в розрізі видів управлінського аналізу**

Вид аналізу		Методичні підходи до оцінки та діагностики фінансової стійкості	Джерела інформації
1		2	3
Ретроспективний	Оперативний	Оцінка здібності організації розраховуватися за своїми боргами, тобто аналіз її платоспроможності у відповідності зі шкалою діагностики стійкості фінансового стану	Первісні документи, дані аналітичного обліку, оборотно-сальдові відомості, дані бухгалтерської звітності
	Поточний	Комплексна оцінка стійкості фінансового стану; оцінка відповідності активів джерелам фінансування	Дані бухгалтерської звітності
Перспективний	Короткостроковий (від 1 місяця до 1 року)	Складання прогнозних балансів з метою загальної оцінки фінансової стійкості, що очікується	Первинні документи, дані аналітичного обліку, оборотно-сальдові відомості, дані бухгалтерської звітності, дані аналітичних досліджень

1		2	3
	Середньостроковий (1-3 роки)	Прогнозування платоспроможності організації в залежності від обсягу продаж, що очікується, в умовах невизначеності	
	Довгостроковий (стратегічний) (більше 3-х років)	Оцінка не фінансових показників з метою укріплення фінансової стійкості	

Висновки. Таким чином, можна стверджувати що управлінський аналіз проводиться внутрішніми й зовнішніми користувачами, безпосередньо зацікавленими в успішній діяльності організації, з метою діагностики її стану та прийняття грамотних управлінських рішень.

Фінансова стійкість є однією з найважливіших характеристик фінансового стану організації в сучасних умовах нестабільності та постійно мінливих факторів зовнішнього середовища й внутрішніх умов здійснення господарської діяльності. Цю категорію слід розглядати зважаючи на збалансованість активів і пасивів із урахуванням перспективної платоспроможності організації, що дозволяє визначити основні напрями її аналізу та діагностики.

Серед великої різноманітності методик, що дозволяють проводити поточний ретроспективний управлінський аналіз зовнішніми користувачами за даними бухгалтерської звітності, перевагу слід віддавати методикам комплексної оцінки стійкості фінансового стану, що поєднує в собі багатокритерійний підхід і враховує специфіку діяльності організації. Це дасть можливість приймати найбільш ефективні управлінські рішення за результатами аналізу.

Список джерел інформації / References

1. Бекренева В. А. Анализ моделей прогнозирования несостоятельности организации / В. А. Бекренева ; Академия бюджета и казначейства Минфина России // Финансовый журнал. – 2012. – № 4. – С. 75–86.

Bekreneva, V.A. (2012), "Analysis models to predict insolvency organization" ["Analysismodelstopredictinsolvencyorganization"], *Budget and Treasury Academy Russian Ministry of Finance*. Financial magazine, No. 4, pp.75-86.

2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности / Г. В. Савицкая. – Минск : Новое знание, 2011. – 688 с.

Savitskaya, G.V. (2011), *Analysis of economic activity [Analysis of economic activity]*, New knowledge, Minsk, 688 p.

3. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА, 2011. – 200 с.

Sheremet, A.D. (2011), *The technique of financial analysis [The technique of financial analysis]*, INFRA, Moscow, 200 p.

4. Методика проведения поглубленного анализа финансово-хозяйственного stanu підприємств та організацій : Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 7.06.97 р. № 81 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 32. – С. 144.

"Methods of carrying out deepen analysis of the financial and economic condition of enterprises and organization : Mandate of the questions preventing bankruptcy of enterprises and organizations 07.06.97 p. Number 81", [*Ofitsiyny visnyk of Ukraine 1997*], 144 p.

Сидорова Тамара Олександрівна, канд. екон. наук, проф., обліково-фінансовий факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057) 349-45-75; e-mail: hduht@kharkov.com.

Сидорова Тамара Александровна, канд. екон. наук, проф., учетно-финансовый факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057) 349-45-75; e-mail: hduht@kharkov.com.

Sidorova Tamara, Ph.D., prof., Accounting and Finance Department, Kharkov State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkovskaya str., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel.: (057) 349-45-75; e-mail: hduht@kharkov.com.

Лисак Галина Георгіївна, доц., обліково-фінансовий факультет, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: 349-45-75; e-mail: hduht@kharkov.com.

Лысак Галина Георгиевна, доц., учетно-финансовый факультет, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057) 349-45-75, e-mail: hduht@kharkov.com.

Lysak Galina G., Assoc., Accounting and Finance Department, Kharkov State University of Food Technology and Trade. Address: Klochkovskaya str., 333, Kharkov, Ukraine, 61051. Tel.: (057) 349-45-75; e-mail: hduht@kharkov.com.

Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук А.С. Крутовою, канд. екон. наук О.В. Прокоповою, канд. екон. наук А.П. Грінько.

Отримано 1.08.2014. ХДУХТ, Харків.